
Ceramica dacică din cetatea de la Viile Tecii, jud. Bistrița-Năsăud

Gabriela RĂDULESCU

Despre forificația de la Viile Tecii sunt puține informații în literatura mai veche. László Kövály semnalează în 1892 cetatea aflată la câțiva km. de Teaca¹. Amintită de apoi de Andreas Weniger în scurta sa prezentare *Die Burg vom Gross-Eidau. Eine Sage*² ea este menționată și în *Repertoriul arheologic* de M. Roska³, dar fără o încadrare cronologică exactă. Un restrâns sondaj arheologic de la începutul anilor '70 a adus, sub acest raport o serie de clarificări, prin descoperirea prezența unor fragmente ceramice dacice și unor vestigii medievale⁴.

Localitatea Viile Tecii este atestată documentar relativ târziu, în Registrele de socoteli ale dijmelor papale. Astfel, în 1332, magistrul Ioan, arhidiaconul din Ozd a plătit pentru Nicolae, preotul din Ida un fertun de argint după greutatea de la Bistrița, iar în 1334, preotul Nicolae (probabil același), plătea unsprezece groși⁵.

Cetatea se află pe valea Dipșei, în stânga șoselei care leagă Bistrița de Reghin, la ieșirea din localitatea Viile Tecii spre Teaca, pe o înălțime împădurită și impunătoare (520 m. altitudine). De pe această înălțime era posibilă supravegerea accesului dinspre Valea Mureșului spre Valea Bistriței și spre Șieu, și exercitat un control către Câmpia Transilvaniei, ocupând o poziție favorabilă pentru protejarea depozitelor de sare care se înșiră de-a lungul Dealurilor Șieului (Albeștii Bistriței, Nețeni, Domnești, Sărățel, Pintic, Ocnița). Nu este lipsită de semnificație nici observația că de la Viile Tecii, urmând Valea Dipșei se ajunge la locul unde ea se varsă în Valea Lechinței și de acolo la Chiraleș, locul în care aceasta din urmă de varsă la rândul ei în Șieului.

Cercetările arheologice la acest obiectiv au fost reluate în anii '90, în mai multe campanii de săpături care au fost în măsură să stabilească stratigrafia și etapele fortificației de la Viile Tecii.

Ca dimensiuni cetatea de la Viile Tecii se înscrie în tipologia unei incinte ovale, cu axele 100x80/90 m⁶, protejată de un sistem dublu de val și șanț⁷, situată fiind pe o înălțime greu accesibilă, la 512 m. altitudine. Poziția strategică a locului este remarcabilă, fiind întărit și folosit ca atare în repetate rânduri. Demersul întreprins pentru identificarea etapelor de fortificare pe această înălțime a fost însă dificil deoarece lucrările de construire a cetății medievale au bulversat în multe locuri lucrările de fortificare anterioare.

Situația stratigrafică și materialul arheologic recuperat cu prilejul cercetării platoului și a valului au oferit informații în legătură cu principalele repere ale succesiunii fortificațiilor pe această înălțime. Astfel, cercetări sistematice întreprise în acest sit arheologic au adus cetatea de la Viile Tecii în contextul discuției despre reperele habitatului medieval timpuriu din nord-estul Transilvaniei de la începutul celui de-al doilea mileniu al erei creștine⁸; fortificația s-a dovedit interesantă prin aceea că investigațiile arheologice au pus în evidență existența aici a unei fortificații de pământ ce a putut fi încadrată cronologic la acest orizont cronologic (secolul al XI-lea p. Chr.), reconstruită printr-o incintă de zid în veacurile următoare⁹. Această înălțime a fost însă fortificată cu mult înain-

1 Kövály 1882, p. 60.

2 Weniger 1934, pp. 117-122..

3 Roska, Rep. p. 133, nr.230.

4 Dănilă 1972, pp. 67-108.

5 *DIR*, seria C, *Transilvania*, veacul XIV, pp. 125, 142, și 197. - Iuda, Ida Mare, Nagyida, Grosseidau – 1332: *poss. Ida, sacerdos de Yda*.

6 Rusu 2005, p. 173.

7 Rusu 2005, p. 560; Roesler 1968, p. 200.; Dănilă 1972, pp. 103-104; *Cronica* 1994, p. 99; *Cronica*, 1996, p. 77.

8 Vezi materialul ceramic medieval timpuriu provenit din acest sit, Ionescu, Ghergari, Horga, Rădulescu 2007, pp. 29-35.

9 *Cronica* 1994, p. 99; *Cronica*, 1996, p. 77.

tea evului mediu: materialul ceramic dacic recuperat, stratigrafia sitului, complexe identificate ilustrează acest lucru.

Investigațiile arheologice au permis identificarea nivelului dacic reprezentat de o depunere pe alocuri consistentă, nisipoasă, gălbuie, gălbui cenușie la culoare, Complexele identificate și cercetate la Viile Tecii sunt în majoritatea lor gropi adâncite uneori în rocă.

În contextul discuțiilor despre clasificarea fortificațiilor dacice și despre criteriile care să stea la baza clasificării și tipologiei acestora, despre cetatea de la Viile Tecii se pot face câteva precizări: având în vedere disponibilitatea fortificației, ea face parte din categoria celor amplasate pe înălțimi, a căror platou a fost fortificat de jur-împrejur¹⁰; din perspectiva elementelor de fortificare, a sistemului constructiv, ea se încadrează, conform informațiilor rezultate în urma investigațiilor arheologice, în categoria celor cu șanț, val de pământ și probabil palisadă. Deranjate de amenajări ulterioare, elementele de fortificare aparținând etapei dacice sunt greu de reconstituit foarte exact. Șanțul de pildă a fost reamenajat în evul mediu iar vestigiile ale vreunei palisade aparținând acestei etape nu au putut fi identificate. Nu au fost semnalate nici urme de zidărie care să poată fi atribuite acestei etape de fortificare¹¹.

Materialul arheologic de factură dacică identificat la Viile Tecii se este alcătuit în exclusivitate din ceramică¹². Investigațiile sistematice întreprinse aici au făcut posibilă recuperarea a numeroase fragmente ceramice de factură dacică: deși materialul este fragmentar au putut fi întregite însă câteva vase: cești, oale, fructiere, castroane.

Ceramica lucrată cu mâna formează covârșitoare majoritate a ceramicii dacice de la Viile Tecii. Este o ceramică uzuală, realizată în multe cazuri dintr-o pastă grosieră, conținând mult nisip, lucrată dintr-o pastă friabilă zgrunțuroasă, având ca degresant nisipul necernut, cu bob mare, pietricele, cioburi pisate sau materiale organice.

Se poate constata prezența unei cantități destul de mari de fragmente arse oxidant: cărămizii, brun, brun-gălbui, brun-închis, gălbui-cărămizii la culoare. Există și ceramică arsă reducător, cenușie, în cantitate mai mică. Caracterul fragmentar al ceramicii împiedică însă o statistică foarte exactă. Nu întotdeauna culoarea vaselor este unitară: părți ale fragmentelor sau vaselor au nuanțe sau chiar culori diferite: aceasta fie din cauza arderilor neuniforme, fie din cauza folosirii lor îndelungate la foc deschis. Se remarcă în acest context chiar un vas-borcan întreg, brun cărămiziu la culoare, care prezintă urme de cenușă impregnată pe jumătate din suprafață (pl. 4/1).

Există frecvent situații în care fragmente de culoare gălbui-cărămizie, brun-cărămizie au miezul cenușiu, negru-cenușiu, la fel și suprafața interioară.

În categoria ceramicii lucrate cu mâna a fost identificată și ceramică de factură mai fină, mai compactă, realizată dintr-un lut ales cu grijă, spălat, strecurat, cu incluziuni mai mici decât în cazul ceramicii grosiere (vasul bitronconic, pl. 2/4), cu suprafața lustruită și cu un slip cărămiziu spre brun. Aceeași situație se poate constata și în cazul castronului întreg recuperat (pl. 2/1) precum și în cazul altor fragmente (pl. 2/2).

Tipologia ceramicii lucrate cu mâna descoperită la Viile Tecii este una comună astfel că, au putut fi identificate câteva forme bine cunoscute în olăria dacică: oale uzuale (vasul-borcan), ceașca și castronul.

În ceea ce privește *ceașca dacică*, cele două exemplarele de la Viile Tecii (pl. 1/2; pl. 1/6) se înscriu tipologiei descrise și analizate de I.H. Crișan¹³: sunt de formă tronconică, cu pereții oblici și fundul îngust, cu gura largă, cu o singură toartă (pl. 1/6).

Vasul borcan, oala uzuală, lucrată cu mâna, este forma cea mai frecventă, bine reprezentată în contextul ceramicii dacice de la Viile Tecii. Caracterul fragmentar al materialului face dificilă analiza tipologiei ceramicii în discuție. Cu toate acestea însă, au putut fi identificate câteva variante ale vasului-borcan prezente în ansamblul materialului recuperat la Viile Tecii..

În categoria ceramicii uzuale, prima dintre variantele identificate este reprezentată de vasul mijlociu (de dimensiuni medii)¹⁴, cu gura largă, pereții ușor arcuiți, zvelt, cu gâtul bine profilat, având buza rotunjită, ușor răsfrântă spre exterior. Pe umerii vasului sunt figurați patru butoni mari, proeminenți și brâie alveolate, unul orizontal, ușor curbat, pe umeii vasului, celelalte oblice, pe corpul vasului, la rândul lor ușor curbate (pl.1/3).

10 Crișan 2000, pp. 106-110; Pop 2006, pp. 46-63; vezi și discuția la Glodariu 1983, *Arhitectura...*

11 Zidurile de piatră identificate au putut fi atribuite, datorită situației stratigrafice și materialului arheologic recuperat, evului mediu.

12 Literatura de specialitate amintește doar fragmentul de sabie cun singur tăiș descoperit în punctul „Cetate” Viile Tecii, vezi Dănilă 1972, fig. 38.

13 vezi Crișan I. H. 1969

14 Vase mici cu dimensiuni până la 20-25 cm și mijlocii cu înălțimea de până la 50 cm. Vezi și Crișan 2000, p. 120.